

*Лисенко А. О., студент наукового
інституту заочного та дистанційного
навчання Національної академії
внутрішніх справ*

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИННОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ У СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Нині в Україні зберігається доволі високий рівень злочинності неповнолітніх, кримінальна активність яких помітно перевищує її у дорослих. Рівень злочинності неповнолітніх у декілька разів перевищує приріст неповнолітнього населення. Наведене зумовлює необхідність підвищення уваги української держави, передусім її державної влади, до проблем скорочення та насамперед запобігання злочинності неповнолітніх. Це, в свою чергу, потребує уважного кримінологічного аналізу злочинів, які вони вчиняють, особистості останніх та головне - процесів детермінації та зумовлення їх вчинення.

Показник питомої ваги злочинів неповнолітніх охоплює осіб віком тільки в інтервалі чотирьох років (від 14 до 17 років). Цей віковий інтервал становить лише 0,7 % до вікового проміжку (умовно від 14 до 70 років), в якому загалом вчиняються злочини. Таким чином, незважаючи на порівняно невисоку питому вагу злочинів неповнолітніх, кримінальна активність останніх фактично більше ніж у 10 разів перевищує відповідний показник серед всього населення віку кримінальної відповідальності.

У динаміці злочинності неповнолітніх виокремлюють декілька періодів. Зокрема, за радянських часів на території України, як і в усій країні, протягом 20 років, до початку 70-х років, спостерігалася тенденція поступового зниження її рівня. З 1972 р. розпочалося її зростання. Так у 1992 р. він у 3,5 рази перевищив рівень 1972 р. Зростання рівня злочинності неповнолітніх продовжилось в Україні й у роки незалежності аж до 1996 р. (41 811 злочинів), що перевищувало показник 1992 р. майже на 20 %. Після цього протягом 1997-2002 рр. рівень злочинності неповнолітніх поступово знижувався (у 2002 р. - 32 335) і став нижчим, ніж у 1992 р., на 7,3%. У 2003р. на фоні

зростання загального рівня злочинності на 23,5% проти попереднього року, що прийнято пов'язувати із заходами керівництва МВС України зі збільшення реєстрації злочинів, рівень злочинності неповнолітніх зріс на 3,6% і досяг 33 493 злочини. У період 1972-2001 рр. приріст рівня злочинності неповнолітніх майже у 3-4 рази перевищив зростання неповнолітнього населення України, що є ще одним свідченням зростаючої кримінальної активності останнього. Найбільш високою вона є у віковому інтервалі 16-17 років, хоча за останні роки помітно зростала і серед 14-15- річних. [1]

На сьогодні, відповідно до Єдиного звіту про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України в період з січня по грудень 2016 року - 4260 неповнолітнім особам було повідомлено про підозру, у т. ч. до 131 особи було застосовано запобіжний захід тримання під вартою. Якщо порівнювати зі статистикою 2017 року, то кількість осіб, яким було повідомлено про підозру зросла на 248, але з них тільки до 118 неповнолітніх осіб було застосовано запобіжний захід тримання під вартою.[2]

У кримінологічній літературі зазначається, що у неповнолітніх злочинців ця структура ніби усічена, охоплює в основному лише чотири види злочинів: крадіжки і хуліганство (разом становлять понад дві третини злочинів), грабежі, а також незаконне заволодіння автотранспортом, в меншій кількості насильницькі злочини. Протягом останніх років у структурі злочинності неповнолітніх відбувалися помітні зміни. Насамперед зростала, починаючи з 2014р., частка злочинів, які за сучасної кваліфікації віднесені до тяжких та особливо тяжких. Серед злочинів неповнолітніх дві третини становили крадіжки, в тому числі кожна четверта - з квартир, кожна п'ята - зі складів, баз, магазинів, інших торгових точок. Майже кожним десятим злочином був грабіж, близько 5% - хуліганство, 3% - незаконне заволодіння автотранспортом. Стрімко зростала питома вага неповнолітніх, притягнутих до кримінальної відповідальності за вчинення злочинів у сфері наркообігу, у тому числі переважно без мети збуту наркотиків. Підвищена активність неповнолітніх у вчиненні окремих видів злочинів засвідчувалася зростанням за цими видами питомої ваги осіб цього віку серед усіх вікових категорій, що їх вчинили. [3]

Даючи кримінологічну характеристику злочинів, які вчиняли неповнолітні, слід зазначити, що згадані злочини, у тому числі тяжкі, майже у 3 рази частіше вчинялися у містах, ніж у сільській місцевості. Водночас окремі дослідники небезпідставно застерігають щодо наведеного твердження. По- перше, не можна ототожнювати злочинність неповнолітніх сільських мешканців і неповнолітніх у сільській місцевості. Певна частина останньої припадає на осіб, що тимчасово, особливо у літній період, перебували у сільській місцевості. Подруге, більш реальним є не скорочення злочинності сільських мешканців (сучасна кримінологічна ситуація у багатьох селах не дає для цього підстав), а зміна її структури, в якій зростає питома вага крадіжок приватного майна, переважно під впливом алкоголю або з метою здобуття коштів для його придбання. Злочинність у сільській місцевості загалом та насамперед підлітків є відбиттям сучасного морального та матеріального занепаду у багатьох селах, який є наслідком проведеного протягом останніх років непередуманого, а можливо, й навмисне деструктивного реформування економічних та соціальних відносин. По- третє, в сільській місцевості більш високою є латентність злочинності загалом, у тому числі неповнолітніх, передусім через значні хиби у реагуванні працівників поліції на повідомлення про вчинені злочини.

На сучасному етапі розвитку українського суспільства спостерігається не тільки кількісне зростання злочинності в цілому, а й її якісні зміни. Це відбувається у тому числі на тлі інтенсифікації науково-технічного розвитку, який не лише обумовлює позитивні соціальні зміни, а й призводить до появи нових форм та видів злочинних посягань з використанням засобів комп'ютерної техніки. [4]

Узагальнюючи стан злочинності неповнолітніх слід зазначити, що в останні роки зміни зазнали тенденції розвитку злочинності неповнолітніх. Так відзначається зменшення загальної кількості злочинів, але на цьому фоні зростає злочинна активність; втягується у злочинну діяльність все більша кількість підлітків; збільшується питома вага тяжких і особливо тяжких злочинів; зростає кількість планованих злочинів; структура злочинності неповнолітніх поповнилася новими видами злочинів; неповнолітні злочинці стають

основним джерелом поповнення організованої злочинності; зростання суспільної небезпечності злочинів.

Все це означає, що на сучасному етапі актуальним є питання розробки дієвої системи профілактики злочинності неповнолітніх, а також її своєчасного попередження. Причому така система повинна включати виховні, інформаційні, організаційні та спеціально - юридичні засоби.

Список використаних джерел:

1. Баганець О. О. Криміногенна ситуація в Україні: як змінився її стан протягом 2016 року (в порівнянні з минулими роками)? Аналіз стану злочинності, її структури й динаміки на території України за 2013-2016 р. (ч.1)/ О. Баганець// Юридичний вісник України. - 2017 - С. 6-7.

2. Єдиний звіт про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення Генеральної прокуратури України [Електронний ресурс] - https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112755&dlibid=1008_20#

3. Кулик О.Г. Злочинність в Україні: фактори, тенденції, протидія (2002-2014рр.): Монографія/ О.Г.Кулик, І.В.Наумова, А.А.Бова; МВС України Держ. наук.-дослідн. ін-т МВС України. - Київ: ДНДІ МВС України, 2015. - 362с.

4. Юзікова Н.С. Злочинність неповнолітніх: особливості, сучасні тенденції та заходи запобігання і протидії їй/ МОН України, Дніпро. нац. ун-т. - Дніпро: Біла К.О., 2016 - С. 280